

نشاط عمومی^۱ در زندگی اجتماعی - فرهنگی شهر: مطالعه‌ای با رویکرد تئوری کیفیت اجتماعی در شهر اردبیل

فریدون وحید^۲، ابوعلی وداد هیر^۳، محمد فرنام^۴

چکیده:

هدف کلی این تحقیق مطالعه‌ی جامعه‌شناختی نشاط عمومی در شهر اردبیل با رویکرد تئوری کیفیت اجتماعی است. در این تحقیق با استفاده از تئوری کیفیت اجتماعی به تنظیم فرضیه و پرسشنامه مبادرت گردیده است. متغیر وابسته نشاط عمومی و متغیر مستقل کیفیت اجتماعی است. مفهوم کیفیت اجتماعی عبارت است از میزان توانایی شهروندان در مشارکت در زندگی اجتماعی و اقتصادی جوامع حاضر در آن، تحت شرایطی که رفاه و پتانسیل شخصی آنها ارتقا یابد. کیفیت اجتماعی، به چهار حوزه اشاره دارد: امنیت اقتصادی، انسجام اجتماعی، ادغام اجتماعی و توانمندسازی اجتماعی. در این پژوهش مدل کیفیت اجتماعی بر مبنای این فرضیه شکل گرفته که شادکامی افراد تحت تأثیر چهار مؤلفه‌ی ذکر شده قرار می‌گیرد. پژوهش حاضر از نظر کنترل شرایط پژوهش، پیمایشی، از نظر وسعت پهنانگر و از نظر زمانی مقطعی است. جامعه‌ی آماری آن همگی شهروندان بالای ۱۵ سال شهر اردبیل است و حجم نمونه ۳۹۹ نفر تعیین شده است. اطلاعات با یک پرسشنامه‌ی ۳۲ سؤالی و با روایی سازه‌های مناسب (براساس ضریب آلفای کرونباخ) برحسب نسبت سن و جنس و از طریق نمونه‌گیری چند مرحله‌ای (ابتدا طبقه‌بندی شده و سپس تصادفی) تکمیل گردیده است. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که

^۱. Public Happiness

Fvahida@yahoo.com

Vedadha@ut.ac.ir

m_farnam@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۹۳/۲/۲۷

^۲. استاد گروه جامعه‌شناسی دانشگاه اصفهان و دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان

^۳. استادیار گروه مردم‌شناسی دانشگاه تهران

^۴. دانشجوی دکتری دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان (نویسنده مسؤل)

تاریخ وصول: ۹۲/۱۰/۴

میانگین نشاط در مجموع با مقدار ۳/۷۲ نیز به طور معناداری از حد متوسط بالاتر است. در مجموع در جامعه‌ی آماری مورد مطالعه افراد، نشاط خود را بالاتر از حد متوسط ارزیابی می‌کنند. همچنین کیفیت اجتماعی در شهر اردبیل در حد متوسط ارزیابی می‌شود. طبق یافته‌های تحقیق، بین کیفیت اجتماعی و نشاط عمومی همبستگی و رابطه‌ی معناداری وجود دارد و بیانگر این واقعیت است که در این پژوهش، تئوری کیفیت اجتماعی هم به عنوان تئوری و هم به عنوان رویکرد برای تبیین نشاط عمومی، توسط نتایج این پژوهش، حمایت می‌شود.

کلید واژه‌ها: نشاط شهری، نشاط عمومی، آسایش ذهنی، نظریه‌ی کیفیت اجتماعی، نشاط اجتماعی، اردبیل

مقدمه

در عصر حاضر، دیگر رویکردهای یک بعدی و تکرار شونده‌ی برای شناخت کامل پیچیدگی‌ها و مدیریت بر مسائل مرتبط با نشاط، بویژه در زندگی اجتماعی- فرهنگی شهرها کافی نیست و به نظر می‌رسد که اتخاذ پارادایم‌ها و رویکردهای متفاوت، با ماهیت بازندیشانه، میان و چند رشته‌ای و مبتنی بر شواهد چندوجهی ضروری است. رویکردهای جدید باید بتوانند بر ابهامات و اشتباهات موجود چیره شده و مدل‌های اثربخش‌تر و واقع‌بینانه‌تری را در مدیریت و حل مسائل مرتبط با نشاط عمومی و شادکامی شهروندان به کار برند.

بر این اساس، از حیث نظری و مفهومی، در پیش گرفتن رویکردهای تلفیقی و میان‌رشته‌ای با محوریت مدل‌های اجتماعی- فرهنگی نشاط، می‌تواند در امر مدیریت مسائل مرتبط با نشاط عمومی بسیار راهگشا باشد. از این رو، این مطالعه تلاشی است برای معرفی و به‌کار بستن رویکردی اجتماعی- فرهنگی درباره‌ی نشاط شهر و شادکامی شهروندان و از این منظر، این عوامل یا تعیین‌کننده‌های اجتماعی- فرهنگی^۱ هستند که سلامت و بیماری و به تبع آن شادی شهروندان را تعیین می‌کنند؛ بنابراین، نشاط شهروندان قبل از هر چیز، ریشه در عوامل و تعیین‌کننده‌های اجتماعی- فرهنگی و همبسته‌های آن‌ها دارد و مدیریت مسائل مرتبط با شادکامی در زندگی اجتماعی کلان

---

1. The Socio-cultural Determinants of Health

شهری مانند اردبیل، بدون توجه به این تعیین‌کننده‌ها و اهمیت دادن به مدل‌ها و مداخلات منبث از آنها عملاً ممکن نیست. این مطالعه با اتخاذ رویکرد کیفیت اجتماعی، چهار حیطه‌ی پژوهشی زیر را مورد توجه قرار داده است: امنیت اجتماعی-اقتصادی، همبستگی اجتماعی، ادغام (شمول) اجتماعی و توانمندسازی.

بیان مسأله

احساس نشاط، از مهمترین نیازهای روانی بشر است که تأثیر عمده‌ای بر شکل‌گیری شخصیت و سلامت روان دارد. از آنجا که شادی یکی از هیجانات اساسی بشر است، بنابراین هر کس به فراخور خود آن را تجربه می‌کند. افلاطون در کتاب جمهوری به سه عنصر در وجود انسان اشاره می‌کند که عبارتند از: قوه‌ی عقل یا استدلال^۶، احساسات^۷ و امیال^۸؛ از نظر افلاطون شادی حالتی است که بین این سه عنصر تعادل و هماهنگی وجود داشته باشد (دیکی، ۱۹۹۹). ارسطو حداقل سه سطح شادی را از یکدیگر تفکیک می‌کند و زندگی متفکرانه را عالی‌ترین سطح شادی می‌نامد و در نهایت معتقد است که شادکامی به معنای حفظ تمایلات و تلاش برای ارضای آنهاست (آیزنک، ۱۳۷۸). آرجیل (۱۳۸۶) شادی را ترکیبی از وجود عاطفه‌ی مثبت، فقدان عاطفه‌ی منفی و رضایت از زندگی می‌داند. داینر و ساه (۱۹۹۷)، نیز عقیده دارند که شادکامی دارای مؤلفه‌های عاطفی، اجتماعی و شناختی است. مؤلفه‌ی عاطفی باعث می‌شود که فرد همواره از نظر خلقی شاد و خوشحال باشد؛ مؤلفه‌ی اجتماعی موجب گسترش روابط اجتماعی با دیگران و افزایش حمایت اجتماعی می‌شود؛ مؤلفه‌ی شناختی موجب می‌گردد فرد نوعی تفکر و پردازش اطلاعات ویژه‌ی خود داشته و وقایع روزمره را طوری تعبیر و تفسیر کند که خوش‌بینی وی را به دنبال داشته باشد. شادمانی از نظر وینه‌وون^۹ (۱۹۸۸)، به قضاوت فرد از درجه‌ی میزان مطلوبیت کیفیت کلی زندگی اطلاق می‌شود؛ به عبارت دیگر شادمانی به این معناست که فرد چقدر زندگی خود را دوست دارد.

^۶. Reason

^۷. Emotions

^۸. Appetites

^۹. Veenhoven

طبق پژوهش‌های انجام گرفته، عوامل روانشناختی و جامعه‌شناختی و اقتصادی مؤثر بر نشاط و شادکامی متعدّدند؛ از جمله عوامل جامعه‌شناختی و اقتصادی می‌توان به موفقیت و تأیید اجتماعی، ارتباطات اجتماعی (مایرز، ۲۰۰۱)، سرمایه‌ی اجتماعی^{۱۰} (هوپکه^{۱۱}، ۲۰۰۱)، تحصیلات (منتظری و همکاران، ۱۳۹۱، کار، ۲۰۰۴)، مذهب و اعتقادات مذهبی (سلیگمن^{۱۲}، ۲۰۰۰، هیلز و آرجیل، ۱۹۹۸، مایرز، ۲۰۰۰، کالدور^{۱۳}، ۱۹۹۴)، جهت‌گیری مذهبی (آزموده، ۱۳۸۲)، فعالیت‌های اوقات فراغت (هیلز و آرجیل، ۱۹۹۸، بندورا^{۱۴}، ۱۹۷۷، زاکرمن^{۱۵}، ۱۹۷۹)، جنسیت و وضعیت تأهل (منتظری و همکاران، ۱۳۹۱، داینر و همکاران، ۱۹۹۹)، رضایت شغلی (تایت^{۱۶} و پاچت^{۱۷}، ۱۹۸۹) و سلامت (منتظری و همکاران، ۱۳۹۱، علیپور و همکاران، ۱۳۷۹) اشاره کرد.

بنابراین با توجه به مطالعات انجام گرفته، احساس، نشاط فعالیت‌های مفید انسانی را برمی‌انگیزد؛ خلاقیت را تقویت می‌کند؛ روابط اجتماعی را تسهیل می‌کند؛ مشارکت سیاسی - اجتماعی را رونق می‌بخشد؛ موجبات حفظ سلامتی عاطفی، روانی، جسمی و امیدواری را فراهم می‌کند (آل یاسین، ۱۳۸۰: ۸)؛ احساس امنیت، آرامش و قدرت تصمیم‌گیری را در افراد تقویت می‌کند (مایرز، ۲۰۰۰: ۵۶) و احساس نزدیکی به دیگران (علاقه‌مندی)، احساس دوست داشتن، احساس اعتماد و کیفیت تعامل با دیگران را موجب می‌شود (آرجیل، ۱۳۸۶: ۳۲۸) و در نهایت موجبات خلق شهری با نشاط می‌شود.

امروزه به دلایل گوناگون تأمین نشاط، شادی و سرزندگی شهری به یکی از دغدغه‌های اصلی نظام‌های مدیریت شهری بویژه در کشورهای توسعه‌یافته تبدیل شده است. تأمین نشاط عمومی نیز به مثابه‌ی آرمانی مشروع در صدر بسیاری از اسناد رسمی شهرسازی

---

10. Social Capital

11. Huppke

12. Seligman

13. Kaldor

14. Bandura

15. Zuckerman

16. Tait

17. Padgett

مشاهده می‌شود که خود برخاسته از اهمیت نشاط شهر به مثابه‌ی یک هدف و یک وسیله است. در شرایط رقابت جهانی شهرها برای به دست آوردن سهم بیشتری از سرمایه‌ها، استعدادها و توجه جامعه‌ی بین المللی، نشاط شهری به عنوان ابزاری مؤثر برای ارتقای توان رقابتی شهرها در تحقق چشم‌انداز مطلوب آن‌ها به شمار می‌آید.

مطالعه‌ی حاضر درآمدی است بر بررسی میزان نشاط عمومی و عوامل اجتماعی مرتبط با آن در شهر اردبیل با رویکرد تئوری کیفیت اجتماعی و پرسش‌های پژوهشی زیر کانون و جهت این تحقیق را نشان می‌دهند:

- میزان نشاط عمومی در شهر اردبیل چقدر است؟
- با توجه به مؤلفه‌های موجود در تئوری کیفیت اجتماعی و دیگر تئوری‌ها در شهر اردبیل چه جنبه‌هایی از زندگی شهری، منبع بیشترین نشاط و چه جنبه‌هایی موجب ناامیدی و کسلی آنهاست؟
- تعیین کننده‌های اجتماعی و فرهنگی نشاط در شهر اردبیل کدامند؟

پیشینه‌ی پژوهش

به دلیل محدودیت حجم مقاله و به منظور جمع‌بندی برخی تحقیقات انجام شده در این زمینه، به طور خلاصه در جدول زیر به تحقیقات اشاره و سپس توضیحات تکمیلی ارائه می‌شود.

جدول ۱: خلاصه‌ی برخی از مطالعات و پژوهش‌های داخلی انجام شده در مورد عوامل نشاط

پژوهشگر	سال	مؤلفه‌های به کار برده شده مرتبط با احساس شادی
منتظری و همکاران	۱۳۹۱	میزان شادکامی در استان های کشور
ربانی و همکاران	۱۳۹۰	سرمایه‌ی اجتماعی، رضایت از امکانات منطقه‌ای، میزان برخورداری از حقوق شهروندی، میزان منزلت‌نقشی(کارآمدی اجتماعی، خانوادگی و فردی) و درآمد
شریفی و همکاران	۱۳۸۹	جنس، وضعیت اقتصادی، شرکت در برنامه‌های فوق برنامه، امید به آینده‌ی شغلی، رضایت از رشته‌ی تحصیلی، معدل، محل زندگی دائمی و تجربه‌ی حوادث استرس‌زا و نوع
چلبی و موسوی	۱۳۸۸	روابط اجتماعی توأم با اعتماد، خانواده

پژوهشگر	سال	مؤلفه‌های به کار برده شده مرتبط با احساس شادی
هزار جریبی و آستین نشان	۱۳۸۸	احساس محرومیت، ارضای نیازها، احساس مقبولیت نزد دیگران، احساس عدالت توزیعی، فضای عمومی جامعه، پایگاه اقتصادی و اجتماعی
نشاط دوست و همکاران	۱۳۸۸	رضایت از زندگی، خوش بینی، رضایت از خانواده، شادکامی همسر، ورزش، رضایت شغلی، مهمانی رفتن و مهمانی دادن، ایمان قلبی به خدا، فعالیت‌های هنری، مطالعه، مسافرت، مشکلات روانشناختی و سابقه‌ی بیماری جسمانی
روحانی و ابوطالبی	۱۳۸۸	رضایت زناشویی
ظهور و فکری	۱۳۸۲	سن، جنس، رشته‌ی تحصیلی، دوره‌ی تحصیلی و محل سکونت
آزموده و همکاران	۱۳۸۲	جهت‌گیری مذهبی
میرشاه جعفری و همکاران	۱۳۸۱	شخصیت، عزت نفس، اعتقادات مذهبی، سرمایه‌ی اجتماعی، فعالیت‌های اوقات فراغت، وضعیت اقتصادی، رضایت شغلی، سلامت، تأهل و جنسیت

جدول ۲: خلاصه‌ی برخی از مطالعات و پژوهش‌های خارجی انجام شده در مورد عوامل نشاط

پژوهشگر	سال	مؤلفه‌های به کار برده شده مرتبط با احساس شادی
هان	۲۰۱۲	سرمایه‌ی اجتماعی در سطح فردی (مشارکت سیاسی، منبع شبکه‌ی جهانی و اعتماد و مشارکت سازمانی) و در سطح منطقه سطح شرکت در انتخابات، اعتماد و مشارکت سازمانی
جان اوت	۲۰۱۱	نوع حاکمیت، کیفیت دولت
مینکو	۲۰۰۹	ثروت و اوقات فراغت، فقر زیاد و فهمی از کنترل ضعیف روی زندگی
دلان، پیسگود و وایت	۲۰۰۷	بیماری، بیکاری، جدایی از همسر و نداشتن ارتباط اجتماعی
هالر وهادر	۲۰۰۶	روابط اجتماعی سالم و زیاد، موفقیت‌های شغلی و حرفه‌ای، جهت‌گیری‌ها و مشارکت‌های اجتماعی - فرهنگی، شرایط کلان اقتصادی برابر و عادلانه، وضعیت مناسب رفاه، دموکراسی سیاسی
آدلر و فالکی	۲۰۰۵	سپاسگزاری
کار	۲۰۰۴	عوامل زیست‌محیطی چون آب و هوا و موقعیت جغرافیایی (محیط سبز، پایین بودن رطوبت هوا، باز بودن فضا، و وجود آب)، امکانات رفاهی در منزل مثل متراژ بالای خانه، وجود تسهیلات رفاهی و به طور کلی کیفیت خانه، روابط مثبت با دیگران، هدفمند بودن زندگی، رشد شخصی، دوست داشتن دیگران و طبیعت

پژوهشگر	سال	مؤلفه‌های به کار برده شده مرتبط با احساس شادی
آرجیل	۲۰۰۱	عزت نفس، درآمد و اوقات فراغت، کار، روابط اجتماعی، شخصیت، و تفاوت-های ملی، درآمد، سن و....
مک کالوگ، هیوینر و لاگین	۲۰۰۰	رویدادهای زندگی
هیلز و آرجیل	۱۹۹۸	تجارب مذهبی و موسیقایی
آلاردو	۱۹۹۸	اعتقادات دینی، خشنودی از زندگی، و سلامت روانی

چارچوب نظری و مفهومی

در چارچوب نظری این پژوهش، از کیفیت اجتماعی به عنوان معیاری مبتنی بر یک نظریه‌ی جامعه‌شناختی برای تبیین نشاط عمومی در شهر اردبیل استفاده شده است. با نقد و بررسی شادکامی در قالب نظریه‌های روانشناختی، روانشناختی اجتماعی و جامعه‌شناختی در می‌یابیم که شاخص‌های روانشناختی، غالباً دارای ماهیتی ذهنی‌اند و بر سطح رفاه و شادی فردی تمرکز دارند. همچنین مدل‌های جامعه‌شناختی اگرچه عناصر مختلفی از رفتار فردی و نهادی را در بر می‌گیرد اما فاقد توان لازم برای ارزیابی تمامی عوامل عینی و ذهنی مؤثر بر شادکامی است. با توجه به این موارد، تدوین یک چارچوب بنیادی که در آن عوامل اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، و روان‌شناختی اجتماعی، به طور سیستماتیک ساخت یافته باشند، به نحوی که روابط در هم تنیده‌ی میان عناصر سازنده‌ی نشاط عمومی را به صورتی واضح توصیف و ارزیابی کند، نیازی اساسی است. این نیاز اساسی با مراجعه به رویکرد کیفیت اجتماعی تا حد زیادی مرتفع می‌شود. عمده‌ی نوسانات در بهزیستی ذهنی و شادکامی مردم کشورهای مختلف، با استفاده از مدل ارائه شده از کیفیت اجتماعی قابل درک است (ریچاردسون و همکاران، ۲۰۰۸). این مفهوم هم به عنوان یک تئوری جدید و هم یک نوع رویکرد پژوهشی، مورد توجه محققان بوده است. نشاط عمومی نیز از جمله مفاهیمی است که باید مورد توجه جامعه‌شناسان باشد، چون امری است که از منظر اجتماعی تعیین شده و کاملاً تحت تأثیر موقعیت افراد و گروه‌ها در ساختار فرصت‌های جامعه قرار می‌گیرد. بیشتر مؤلفه‌های ذکر شده در بخش

مبانی نظری در تبیین شادی جزء شاخص‌های کیفیت اجتماعی است. در این پژوهش با رویکردی اجتماعی به تأثیرات اجتماعی بر شادکامی و بهزیستی ذهنی پرداخته شده است. در واقع در همین نقطه است که مدل کیفیت اجتماعی می‌تواند با نمایش ارتباط بین عامل فردی و ساختار اجتماعی، مشارکت مهمی را عرضه نماید. چالش‌هایی این است که پی ببریم چه نوع جامعه‌ای می‌تواند رفاه شهروندان را برای ارتقای قابلیت‌های آنها، به حداکثر برساند (ابوت و والاس، ۲۰۱۰).

کیفیت اجتماعی، به چهار حوزه اشاره دارد: امنیت اقتصادی، انسجام اجتماعی، ادغام اجتماعی و توانمندسازی اجتماعی. این چهار مورد به عنوان بخشی چهارگانه، در نظر گرفته می‌شوند که حاصل رابطه‌ی بین فرآیندهای جهانی و بیوگرافیکی (فرآیندهای زندگی شخصی) از یک سو، و سیستم‌ها، موسسات و جوامع از سوی دیگر هستند (لاک وود، ۱۹۹۲). این چهار مؤلفه ممکن است به صورت نمودار چهار وجهی دو بعدی نشان داده شود (نمودار ۱). در یک طیف تمایز بین سطوح خرد و کلان، بین ساختار و عاملیت، به لحاظ اجتماعی وجود دارد؛ در حالی که در طرف دیگر، یک ارتباط افقی بین رسمی و غیر رسمی بودن، بین مؤسسات و سازمانها و جوامع، گروه‌ها و افراد وجود دارد. بنابراین در محور عمودی یک کشمکش (تنش) بین توسعه‌ی اجتماعی و توسعه‌ی فرآیندهای زندگی وجود دارد، در حالی که محور افقی تنش بین فرآیند سازمانی و عملکردهای فردی را بین یکپارچگی سازمانی و یکپارچگی اجتماعی یا بین سیستم و زندگی دنیوی نشان می‌دهد. البته هر بخش این چهار ضلعی، به وسیله‌ی این پیوستار ارائه می‌شوند: امنیت اجتماعی-اقتصادی/ ناامنی، همبستگی اجتماعی/ از هم گسیختگی، شمول اجتماعی/ محرومیت، استقلال/ وابستگی. به طور مسلم فرض اساسی این است که هر یک از این مؤلفه‌ها، ممکن است عملیاتی شده و مدل یا نسخه‌ی پالایش شده‌ی آن بتواند به یک ابزار عملی برای سیاست‌گذاران و تحلیل‌گران تبدیل شود.

نمودار ۱: مدل کیفیت اجتماعی

فرآیند جهانی (فرآیندهای مربوط به جامعه)			
جامعه	انسجام اجتماعی	امنیت اجتماعی-اقتصادی	سیستم‌ها

مؤسسات سازمانها	حفظ سلامتی، شاغل بودن و امنیت بازار کار و امنیت درآمد، امنیت زندگی بازار مسکن، سلامت غذایی، شانس زندگی اجتماعی	انسجام اقتصادی و موقعیت اجتماعی، سرمایه اجتماعی، شبکه‌ها و اعتماد کیفیت اجتماعی	خانواده گروه‌ها افراد
	شمول (ادغام) اجتماعی مشارکت های بازار کار، پوشش خدمات سلامتی، مشارکت و استفاده از خدمات و سیستم‌های تحصیلی، توان مشارکت در بازار مسکن، مشارکت در خدمات جامعه، گفتمان اجتماعی و مشارکت سیاسی	توانمند سازی توان فرهنگی و اجتماعی، تغییرات اجتماعی، توان اقتصادی، توان روانی - اجتماعی، توان سیاسی	
فرآیندهای بیوگرافی (زندگی شخصی)			

منبع: Walker & Maesen, (2003).

طبق تئوری کیفیت اجتماعی، اولین مطلب مطرح این است که دنیای اجتماعی در تعامل بین خودشناسی افراد به عنوان افراد اجتماعی و تشکیل مجموعه‌ای از هویت‌ها شناخته می‌شود که ما آن را ساخت اجتماع^{۱۸} می‌نامیم. دوم اینکه چهار شرط اساسی این تئوری، فرصت‌های بازی را برای توسعه‌ی ارتباطات اجتماعی تعیین می‌کند. مردم باید قابلیت این را داشته باشند که با یکدیگر تعامل کنند (توانمندی^{۱۹}) و زمینه‌ی ساختاری و سازمانی باید برای آنها قابل دسترس باشد (شمول^{۲۰}). آنها باید به مواد و منابع ضروری برای سهولت تعامل، دسترسی داشته باشند (امنیت اجتماعی - اقتصادی^{۲۱})؛ همچنین به مجموعه‌ی ارزشها و هنجارهای مورد قبول که جامعه را می‌سازند (همبستگی

¹⁸. Constitution Of the Social

¹⁹. Empowerment

²⁰. Inclusion

²¹. Socio-Economic

اجتماعی^{۲۲}). اینها مجموعاً فرصت^{۲۳}هایی را برای جامعه به وجود می‌آورد (والکر و واندمیژن، ۲۰۰۳)، که می‌تواند باعث نشاط عمومی، سرزندگی شهری و به زیستی افراد آن جامعه بشود.

در این مطالعه، این مدل بر مبنای این فرضیه شکل گرفته که شادکامی افراد تحت تأثیر چهار مؤلفه‌ی ذکر شده قرار می‌گیرد.

بنابراین فرضیه‌ی اصلی که از این تئوری در تحقیق حاضر از آن استفاده خواهد شد این است که بسیاری از شاخص‌ها و تعیین‌کننده‌های کیفیت اجتماعی، می‌توانند به عنوان عوامل مؤثر بر شادکامی، نشاط عمومی را در هر جامعه‌ای (از جمله جامعه‌ی مورد نظر این مطالعه) تبیین کنند؛ بنابراین فرضیه‌ی این پژوهش که به طور مشخص توسط این تئوری حمایت خواهد شد، عبارت است از:

بین کیفیت اجتماعی و نشاط عمومی در بین شهروندان شهر اردبیل رابطه وجود دارد.

روش‌ها و مواد پژوهش

از لحاظ هدف، تحقیق از نوع کاربردی، از لحاظ شیوه‌ی تجزیه و تحلیل داده‌ها، توصیفی و همبستگی می‌باشد و هدف آن شناخت و توصیف وضعیت موجود نشاط عمومی (متغیر وابسته) در جامعه‌ی آماری مورد مطالعه و تعیین رابطه‌ی آن با ویژگی‌های اجتماعی - فردی و مؤلفه‌های کیفیت اجتماعی (متغیرهای مستقل) می‌باشد. بنابراین از لحاظ روش گردآوری اطلاعات از دو روش اسنادی (کتابخانه‌ای) و روش میدانی (پیمایشی و مصاحبه) استفاده شده است. در روش اسنادی جهت تدوین جامع چارچوب نظری تحقیق، مطالعات انجام گرفته‌ی قبلی و نظریه‌های جامعه‌شناسی و روان‌شناسی در تحلیل نشاط عمومی بررسی شده است و پس از ارزیابی تحقیقات و نظریه‌های مرتبط با موضوع از یک طرف و شناخت وضعیت فعلی جامعه، تدوین شاخص‌ها و متغیرهای تحقیق انجام گرفته است.

تعریف نظری و عملی مفاهیم و چگونگی اندازه‌گیری متغیرها

²². Cohesion

²³. Opportunities

- **نشاط (شادمانی):** شادمانی به قضاوت فرد از درجه یا میزان مطلوبیت کیفیت کلی زندگی اش اطلاق می‌شود؛ به عبارت دیگر شادمانی به این معناست که فرد چقدر زندگی خود را دوست دارد (وینهوون، ۱۹۸۸). شادمانی چندین جزء اساسی را در بر می‌گیرد؛ جزء هیجانی که فرد شادکام از نظر خلقی، شاد و خوشحال است؛ جزء اجتماعی، که فرد شادکام از روابط اجتماعی خوبی با دیگران برخوردار است و می‌تواند از آنها حمایت اجتماعی دریافت کند و سرانجام جزء شناختی که باعث می‌شود، فرد شادکام اطلاعات را به روش خاصی پردازش کرده، مورد تعبیر و تفسیر قرار دهد که در نهایت، باعث احساس شادی و خوشبینی در وی می‌گردد. از این رو، در شادکامی، ارزشیابی افراد از خود و زندگی‌شان می‌تواند، جنبه‌های شناختی، مثل قضاوت در مورد خشنودی از زندگی و یا جنبه‌های هیجانی از جمله خلق یا عواطف، در واکنش به رویدادهای زندگی را در برگیرد (والویس و همکاران، ۲۰۰۴). با توجه به تعریف وینهوون می‌توان نشاط عمومی را بدین شکل تعریف کرد: «قضاوت عمومی افراد جامعه از درجه یا میزان مطلوبیت کیفیت زندگی‌شان».
- **امنیت اجتماعی-اقتصادی:** این متغیر با مؤلفه‌هایی همچون منابع مالی، منابع استخدام، مسکن و محیط زیست، بهداشت و مراقبت‌های درمانی، کار و آموزش، خدمات اجتماعی، سلامت فردی و عمومی سنجیده می‌شود و مردمی که از منابع فوق بیشتر برخوردار باشند، از امنیت اجتماعی-اقتصادی بالاتری برخوردارند.
- **ادغام یا شمول اجتماعی:** ادغام اجتماعی میزانی است که افراد احساس می‌کنند در مؤسسات، سازمانها و سیستم‌های اجتماعی ادغام شده‌اند. این بخش شامل روابط صمیمی با دوستان و خویشاوندان و همچنین عضویت در شبکه‌های کم‌اهمیت‌تر می‌گردد (ابوت و والاس، ۲۰۱۲).
- **همبستگی اجتماعی:** به معنای ارزش‌ها و هنجارهای فرهنگی مشترک در ایجاد اعتماد اجتماعی در یک جامعه است. (یان و گولپلوار، ۲۰۱۲).
- **توانمندسازی اجتماعی:** به در دسترس بودن مکانیسم‌های پشتیبان فردی و ساختاری اشاره دارد؛ این مکانیسم‌ها به افراد اجازه می‌دهند تا در جامعه حضور

فعال داشته باشند (یان و گولپلوار، ۲۰۱۲)؛ یعنی اینکه مردم به حدی از استقلال و توانمندی (قدرت) برسند که بتوانند به طور کامل در تغییرات سریع اجتماعی و اقتصادی شریک شوند (مواجه شوند)، زندگی‌شان را کنترل کنند و از فرصت‌ها بهره‌مند شوند. توانمندی اجتماعی بر روی ظرفیت‌های بالقوه‌ی فردی افراد (از قبیل دانش، مهارت، تجربه و...) تمرکز می‌کند (والکر و واندرمیزن، ۲۰۰۳).

جدول ۳: تعاریف عملیاتی مفاهیم ونحوه‌ی اندازه‌گیری متغیرها

متغیرهای تحقیق	شاخص‌ها (معرف‌ها)	مقیاس اندازه‌گیری
نشاط عمومی	احساس سرزندگی، بهتر شدن وضعیت زندگی با گذشت زمان، خوشایند بودن وقایع گذشته، معنادار بودن زندگی، امید به آینده، راضی بودن از پیشامدها و روندهای زندگی و ...	فاصله‌ای
امنیت اجتماعی - اقتصادی	درآمد ماهیانه، هزینه‌ی ماهیانه، توان پرداخت هزینه‌های مختلف، فقدان مشکل در مراجعه به پزشک، امنیت شغلی	فاصله‌ای
ادغام یا شمول اجتماعی	تماس‌های اجتماعی و ارتباط (از طریق تلفن، نامه و اینترنت) با خانواده و فامیل و دوستان، مشارکت اجتماعی	فاصله‌ای
همبستگی اجتماعی	پاسخ به سؤالی در مورد میزان اعتماد به مردم، رؤسای سه‌گانه، سازمانها و مؤسسات دولتی، و مقامات محلی، پاسخ به یک دسته از سؤالات در گستره‌ی تنش بین گروه‌های اجتماعی مختلف	فاصله‌ای
توانمندسازی اجتماعی	سلامت جسمی، سلامت روحی و روانی، کنترل داشتن بر امور زندگی	فاصله‌ای

اندازه‌گیری و جمع‌آوری داده‌ها

جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز تحقیق، به صورت میدانی و با مراجعه‌ی پرسشگران در سطح شهر اردبیل و مصاحبه با شهروندان اردبیلی انجام گرفته است. در روش اسنادی برای تدوین جامع چارچوب نظری تحقیق، مطالعات انجام گرفته‌ی قبلی و نظریه‌های جامعه‌شناسی و روان‌شناسی در تحلیل نشاط عمومی بررسی شده است و پس از ارزیابی تحقیقات و نظریه‌های مرتبط با موضوع از یک طرف و شناخت وضعیت فعلی جامعه،

تدوین شاخص‌ها و متغیرهای تحقیق انجام گرفته است. از آنجایی که موضوع مورد مطالعه در این پژوهش، مطالعه‌ی جامعه‌شناختی نشاط عمومی در شهر اردبیل با رویکرد تئوری کیفیت اجتماعی (SQT) است. به علت محدودیت‌های زمانی، مکانی و مالی و شرایط سنی پاسخگویان و بویژه ماهیت موضوع مورد مطالعه، از پرسشنامه‌ی کتبی که مناسب‌تر از دیگر روشها به نظر می‌رسید، استفاده شده است. وسیله‌ی اندازه‌گیری، یک پرسشنامه‌ی کتبی حاوی ۳۲ سؤال است که بر اساس متغیرهای شناسایی شده در مدل تحلیل عوامل مرتبط با نشاط عمومی تنظیم شده است. سؤالات به صورت سؤالات چند گزینه‌ای و دو گزینه‌ای و غیره در یکی از سطوح اندازه‌گیری (اسمی، رتبه‌ای، فاصله‌ای) طراحی شده‌اند.

اندازه‌گیری نشاط عمومی

با توجه به اینکه مفهوم نشاط عمومی و ابعاد آن (شناختی، عاطفی و اجتماعی)، به لحاظ نظری تعریف شده و اعتبار اندازه‌گیری خرده مقیاس‌های آن توسط کارشناسان مورد تأیید قرار گرفته و به منظور بررسی تجربی اعتبار اندازه‌گیری این سازه از تحلیل عاملی - تأییدی استفاده شده است.

شاخص‌های ارزیابی مدل اندازه‌گیری نشاط عمومی نشان می‌دهد که این مدل توسط داده‌های تجربی در مجموع تأیید شده یا مورد حمایت قرار گرفته است. شاخص‌های برازش نسبی و مقتصد محاسبه شده و همچنین شاخص هولتر که تحت تأثیر حجم نمونه قرار نمی‌گیرد، حاکی از قابل قبول بودن مدل اندازه‌گیری است؛ هر چند که می‌توان با کار کردن بیشتر بر روی برخی از آیتم‌ها (مواردی که دارای بارهای عاملی کمتر از ۰/۴ هستند) باز هم مدل اندازه‌گیری را بهبود بخشید.

مقدار کای اسکوئر نسبی برابر با ۲/۱۸۸ کمتر از مقدار ۵ و در دامنه‌ی قابل قبول قرار دارد. شاخص برازش تطبیقی برابر با ۰/۸۹ نیز نزدیک به مرز قابل قبول (مقدار ۰/۹۰) قرار دارد. شاخص برازش تطبیقی مقتصد نیز در دامنه‌ای قابل قبول (مقادیر بالاتر از ۰/۵۰) قرار دارد. ریشه‌ی دوم میانگین مربعات خطای برآورد نیز نزدیک به مرز قابل قبول (مقدار ۰/۰۸ و کمتر) به دست آمده است. در نهایت شاخص هلتر برای خطای

۰/۰۵ برابر با مقدار ۱۱۰ در دامنه‌ای قابل قبول (مقادیر بالاتر از ۷۵) قرار گرفته است.

جدول ۴: شاخص‌های ارزیابی مدل اندازه‌گیری انعکاسی حاصل از تحلیل عاملی تأییدی

شاخص‌های ارزیابی کلیت مدل						
شاخص	کای اسکور نسبی CMIN/DF	درجه آزادی	شاخص برازش تطبیقی CFI	شاخص برازش تطبیقی مقتصد PCFI	ریشه‌ی دوم میانگین مربعات خطای برآورد RMSEA	هلتز ۰/۰۵ Hoelter
مقدار	۲/۱۸۸	۲۴۸	۰/۸۹	۰/۶۵۷	۰/۰۸۹	۱۱۰

اعتبار^{۲۴} و روایی^{۲۵} ابزار اندازه‌گیری

در پژوهش حاضر قبل از تنظیم نهایی پرسشنامه‌ها، ابزار اندازه‌گیری از لحاظ اصول و فنون ابزارسازی (فرم و شکل و روش تهیه، دقت در ساختن سؤالات) و معرف بودن محتوای پرسشنامه با اهداف و فرضیات با صاحب‌نظران مشاوره شده و در برخی سؤالات تغییراتی داده شد. در این راستا ضمن مشورت با استاد راهنما، از پرسشنامه‌ی شادکامی آکسفورد^{۲۶} (OHQ) برای سنجش شادکامی استفاده شده است. این پرسشنامه نسخه‌ی اصلاحی فهرست شادکامی آکسفورد است که توسط هیل و آرجیل (۲۰۰۲) منتشر شده است. این پرسشنامه شامل ۲۹ گویه با مقیاس پاسخگویی لیکرت ۶ درجه‌ای از کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم است. برای سنجش کیفیت اجتماعی و متغیرهای آن، با مکاتبه با پرفسور والاس از دانشگاه آبردین در انگلستان، و دکتر هایو یان، استادیار دانشگاه شانگهای که چند مطالعه در مورد کیفیت اجتماعی انجام داده بودند، دو پرسشنامه‌ی مجزا دریافت شد. این پرسشنامه‌ها به فارسی برگردانده شد و متناسب با شرایط فرهنگی و اجتماعی و سبک زندگی ایرانی، بومی‌سازی گردید. این پرسشنامه در نهایت با تأیید استادان صاحب‌نظر برای سنجش کیفیت اجتماعی در اردیبه‌ل، استفاده گردید. هم‌چنین برای برآورد میزان دقت هر یک از سؤالات پرسشنامه، وسیله‌ی اندازه‌گیری روی ۵۰ نفر از افراد موجود در جامعه‌ی آماری اجرا شد و پس از آن داده‌های گردآوری

24. Validity

25. Reliability

26. Oxford Happiness Questionnaire

شده کدبندی و پردازش شد و سپس اقدام به تعیین میزان پایایی مقدماتی به شیوه آلفای کرونباخ گردید. در نهایت در برخی از شاخص‌ها که نارسایی‌ها و ابهاماتی که به نظر می‌رسد وجود داشته باشد بازبینی مجدد و برخی گویه‌ها حذف و در برخی دیگر نیز تغییراتی اعمال شد. پس از طراحی این مراحل، پرسشنامه‌ی نهایی تنظیم و برای اجرا و جمع‌آوری اطلاعات تکثیر و تکمیل گردید. پس از تکمیل پرسشنامه‌ها و استخراج و انتقال داده‌ها به نرم افزار، به منظور برآورد پایایی مقیاس‌ها و خرده‌مقیاس‌های ابزارهای اندازه‌گیری متغیرهای پنهان پژوهش از تکنیک همبستگی درونی آیت‌ها و ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است (م.ش. جدول ۳).

جدول ۵: ضرایب آلفای کرونباخ برای مقیاس‌ها و خرده مقیاس‌های مورد استفاده برای متغیرهای

مکنون مطالعه

ضریب آلفای کرونباخ		تعداد آیت‌م	متغیرهای پنهان	
مقیاس	مقیاس خرده مقیاس		خرده مقیاس	مقیاس
۰/۸۴	۰/۷۳	۱۰	نشاط اجتماعی	نشاط یا شادمانی
	۰/۷۹	۹	نشاط عاطفی	
	۰/۶۷	۵	نشاط شناختی	
۰/۷۶	-	۵	-	امنیت اجتماعی اقتصادی
۰/۹۳	۰/۹۶	۱۱	اعتماد اجتماعی	همبستگی اجتماعی
	۰/۸۴	۶	فقدان تنش اجتماعی	
۰/۷۴	۰/۸۳	۳	تماس‌های اجتماعی	ادغام اجتماعی
	۰/۶۷	۵	ارتباط با خانواده و فامیل	
	۰/۷۸	۱۰	مشارکت اجتماعی	
۰/۷۴	۰/۷۰	۲	سلامت جسم و روح	توانمندی
	۰/۶۶	۴	کنترل بر امور زندگی	

همان طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، در مقیاس‌های مورد مطالعه بیشترین

سازگاری درونی به ترتیب مربوط به همبستگی اجتماعی، نشاط یا شادمانی، امنیت اجتماعی اقتصادی، ادغام اجتماعی و توانمندی بوده است. به همین ترتیب بیشترین سازگاری درونی برای خرده‌مقیاس‌ها مربوط به اعتماد اجتماعی و کمتری سازگاری مربوط به کنترل بر امور زندگی بوده است.

جامعه و نمونه‌ی آماری و استراتژی نمونه‌گیری و تعیین حجم نمونه

جامعه‌ی آماری این پژوهش شامل شهروندان بالای ۱۵ سال شهر اردبیل می‌باشد. مجموع این افراد در حدود ۴۱۸۲۶۲ نفر برآورد شده است. (نتایج سرشماری عمومی و نفوس و مسکن، ۱۳۹۰).

نمونه‌گیری این پژوهش در چند مرحله انجام گرفته است؛ ابتدا شهر اردبیل بر اساس ویژگیهای جمعیتی و فرهنگی و اقتصادی به چند طبقه تقسیم شده است؛ سپس متناسب با جمعیت هر طبقه، تعداد نمونه‌ی طبقه‌ها انتخاب گردیده و در نهایت در هر کدام از طبقات با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای و در نهایت نمونه‌گیری تصادفی ساده به تکمیل پرسشنامه مبادرت گردیده است. برای برآورد حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده است. نمونه‌ی آماری در این پژوهش شامل ۳۸۳ نفر است که برای اطمینان بیشتر به ۳۹۹ نفر افزایش پیدا کرده است. روش تعیین حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران به صورت زیر بوده است:

$$n = \frac{Nt^2p.q}{(N-1)d^2 + t^2p.q} = 383$$

N = تعداد جمعیت = ۴۱۸۲۶۲

$t = 1.96$ کمیت t با ضریب اطمینان ۹۵٪

$d = 5\%$ فاصله برآورد از مقدار پارامتر (۵٪) یا دقت احتمالی مطلوب.

$p = 50\%$ وجود صفت مورد نظر «نشاط عمومی» در جامعه

$q = 50\%$ عدم وجود صفت مورد نظر در جامعه.

روش‌ها و ابزار تجزیه و تحلیل داده‌ها

فرضیه‌های اصلی تحقیق با استفاده از مدل‌سازی معادله ساختاری²⁷ آزمون شده‌اند. آزمون فرضیه‌ها با استفاده از این تکنیک به محقق یاری می‌رساند تا با متغیرهای اصلی درگیر در فرضیه به عنوان متغیرهای پنهان²⁸ برخورد کرده و خطاهای اندازه‌گیری²⁹ را در برآورد پارامترهای مرتبط با آزمون فرضیه دخالت دهد. به منظور انجام محاسبات از نسخه‌های ۲۲ دو نرم‌افزار SPSS و Amos³⁰ (تحلیل ساختارهای گشتاوری) استفاده شده است.

یافته‌های تحقیق

- توصیف نمونه‌ی مورد مطالعه بر حسب متغیرهای کلیدی و برآورد پارامترها

متغیر وابسته‌ی نشاط عمومی

میانگین‌های محاسبه شده برای ابعاد سه‌گانه‌ی نشاط شامل اجتماعی، عاطفی و شناختی نشان می‌دهد که سطح نشاط یا شادمانی در نمونه‌ی مورد مطالعه در مجموع بالاتر از سطح متوسط (مقدار ۳/۵) است. میانگین‌های پیراسته با حذف ۵٪ از نمونه‌ای که دارای نشاط بسیار بالا یا بسیار پایین بوده‌اند نیز همگی مقادیر بالاتر از ۳/۵ را نشان می‌دهند. با این حال میانگین نشاط اجتماعی در مقایسه با نشاط عاطفی و شناختی مقدار بالاتری را نشان می‌دهد. به همین ترتیب میانگین نشاط عاطفی نیز از نشاط شناختی بیشتر است. نمای توزیع برای ابعاد سه‌گانه نشاط نشان می‌دهد که اکثریت نمونه مورد مطالعه به لحاظ نشاط اجتماعی نمره‌ی ۴ از ۶، و به لحاظ نشاط عاطفی و شناختی نمره ۳/۶ از ۶ اخذ کرده‌اند.

جدول ۶: برخی شاخص‌های توصیفی استنباطی برای شاخص‌های نشاط

استنباطی		توصیفی			شاخص‌ها
فاصله اطمینان ۹۵٪ برای پارامتر میانگین	تفاوت معنادار میانگین با حد وسط مقیاس	نما	انحراف معیار	میانگین پیراسته ۳۱٪/۵	
				میانگین	

27. SEM: Structural Equation Modeling

28. Latent Variable

29. Measurement Error

30. Analysis of Moment Structures

31. 5% Trimmed Mean

کران بالا	کران پایین	Sig	آماره T						
۴/۱۴	۴/۰۱	۰/۰۰۰	۱۵/۹۸	۴	۰/۷۱	۴/۰۷	۴/۰۷	اجتماعی مقیاس (۱ تا ۶)	ابعاد نشاط
۳/۸۹	۳/۷۳	۰/۰۰۰	۸/۰۲	۳/۶۱	۰/۷۷	۳/۸۵	۳/۸۱	عاطفی مقیاس (۱ تا ۶)	
۳/۳۷	۳/۲۱	۰/۰۰۰	-۵/۳۷	۳/۶۰	۰/۷۸	۳/۳۱	۳/۲۹	شناختی مقیاس (۱ تا ۶)	
۳/۷۸	۳/۶۷	۰/۰۰۰	۷/۸۰	۴/۲۰	۰/۵۷	۳/۷۴	۳/۷۲	کل مقیاس (۱ تا ۶)	

مقایسه‌ی میانگین‌های نمونه‌ای با حد وسط مقیاس اندازه‌گیری (مقدار ۳/۵) نشان می‌دهد که میانگین‌های ابعاد اجتماعی و عاطفی به طور معناداری بالاتر از مقدار ۳/۵ قرار دارند در حالی که میانگین نشاط در بعد شناختی به طور معناداری کمتر از میانگین است. به این ترتیب نه تنها در نمونه‌ی آماری، که با اطمینان حداقل ۹۵٪ در جامعه‌ی آماری نیز نشاط در ابعاد اجتماعی و عاطفی از حد متوسط بالاتر و در بعد شناختی از حد متوسط پایین‌تر است؛ در نهایت میانگین نشاط در مجموع با مقدار ۳/۷۲ نیز به طور معناداری از حد متوسط بالاتر است.

امنیت اجتماعی اقتصادی: بر اساس اظهار پاسخگویان، درآمد ماهیانه‌ی افراد مورد مطالعه به طور متوسط ۱/۲۸ میلیون تومان و متوسط هزینه‌ی ماهانه آنان ۱/۱۳ میلیون تومان بوده است. توان پرداخت هزینه‌های مختلف (هزینه‌هایی نظیر گرم نگه داشتن محل زندگی، مسافرت، جایگزین لوازم منزل، خرید لباس و غذا و برگزاری مهمانی) تقریباً در حد متوسط و دارای میانگین ۰/۵۳ از ۱ بوده است. پاسخگویان درباره‌ی توان پرداخت هزینه‌های مراجعه به پزشک در حد بالاتر از متوسط و با میانگین ۲/۱۰ از ۳ بوده‌اند. در نهایت پاسخگویان امنیت شغلی یا موقعیتی خود را نیز بالاتر از حد متوسط ارزیابی کرده‌اند. میانگین ۳/۱۶ از ۵ تأییدکننده این موضوع است. در نهایت امنیت اجتماعی اقتصادی به دست آمده در حدود متوسط برای نمونه‌ی مورد مطالعه بوده است.

همبستگی اجتماعی: میانگین نمونه‌ای به دست آمده برای اعتماد اجتماعی برابر با ۴/۹۳ از ۱۰ نشان‌دهنده‌ی اعتماد اجتماعی متوسط رو به پایین است. نمای توزیع نیز

نشان می‌دهد که اکثریت افراد نسبت به دیگر افراد جامعه و نهادهای اجتماعی در مجموع اعتمادی نزدیک به متوسط (۵/۵) دارند. میانگین نمونه‌ای به دست آمده دارای تفاوت معنادار با حد وسط مقیاس اندازه‌گیری است؛ بنابراین نه تنها در نمونه‌ی مورد مطالعه بلکه با اطمینان حداقل ۹۵٪ در جامعه‌ی آماری نیز میانگین اعتماد اجتماعی از حد متوسط پایین‌تر است.

ارزیابی پاسخگویان نشان می‌دهد که آنان جامعه‌ی خود را کمتر دچار تنش می‌بینند. میانگین ۱/۸۴ از ۳ برای فقدان تنش اجتماعی (میانگین بیشتر نشان دهنده تنش کمتر است) نشان می‌دهد که اکثریت پاسخگویان در برابر ارزیابی در مورد وجود تنش در روابط میان نقش‌های مختلف اجتماعی و یا گروه‌های قومی و مذهبی کمتر آنها را دچار تنش یا تنش زیاد دیده‌اند. آزمون T تک نمونه‌ای حاکی از تفاوت معنادار ۱/۸۴ در مقایسه با ۱/۵ (حد وسط مقیاس) است.

در نهایت میانگین نمونه‌ای ۴/۹۲ از مقدار ۱۰ نشان می‌دهد که نمونه‌های مورد بررسی جامعه خود را دارای همبستگی متوسط روبه پایین ارزیابی می‌کنند. با تبدیل مقیاس اندازه‌های فقدان تنش اجتماعی به مقیاس ۱ تا ۱۰ و گرفتن متوسط از دو شاخص اصلی همبستگی اجتماعی میانگین به دست آمده، کمتر از حد وسط مقیاس اندازه‌گیری یا مقدار ۵/۵ است. این میانگین به طور معناداری کمتر از حد متوسط است. به این ترتیب برآورد می‌شود که در جامعه‌ی آماری نیز در مجموع همبستگی اجتماعی در حدود پایین‌تر از متوسط ارزیابی شود.

ادغام یا شمول اجتماعی: میانگین‌های محاسبه شده برای دو بعد از ابعاد ادغام

اجتماعی کمتر از حد متوسط مقیاس اندازه‌گیری است. میانگین‌های ۲/۵۱ و ۲/۵۷ به ترتیب برای تماس‌های اجتماعی و ارتباط (از طریق تلفن، نامه و اینترنت) با خانواده و فامیل در مجموع نشان دهنده‌ی آن است که متوسط این متغیرها در نمونه‌ی آماری مورد مطالعه کمتر از حد متوسط قرار دارند. نمای هر دو توزیع نیز از مقدار ۳ کوچکتر هستند.

نتایج آزمون T تک نمونه‌ای و همچنین فواصل اطمینان ۹۵٪ برای پارامتر میانگین دو

بعد از ادغام اجتماعی نیز نشان می دهند که نه تنها در نمونه مورد مطالعه بلکه در جامعه‌ی آماری نیز میانگین این متغیرها کمتر از حد متوسط برآورد می شود. سطوح معناداری محاسبه شده برای هر دو متغیر از مقدار ۰/۰۵ کوچکتر هستند و کران بالای برآورد میانگین‌ها در هیچ یک از موارد به مقدار ۳ نرسیده است؛ این در حالی است که میانگین به دست آمده برای مشارکت اجتماعی به عنوان یکی از ابعاد ادغام یا شمول اجتماعی از حد متوسط در نمونه‌ی آماری بالاتر و برابر با ۳/۷۹ به دست آمده است. نمای توزیع نیز مقدار نزدیک به ۴ را نشان می دهد که حاکی از مشارکت بالای اجتماعی در نمونه‌ی آماری مورد مطالعه است. همچنین تفاوت میانگین نمونه‌ای بر مبنای آزمون T تک نمونه ای و فواصل اطمینان ۹۵٪ نشان می دهد که در جامعه‌ی آماری مورد مطالعه نیز مشارکت اجتماعی بالاتر از حد متوسط برآورد می شود.

توانمندی: میانگین‌های نمونه‌ای محاسبه شده برای ابعاد سه‌گانه‌ی توانمندی شامل سلامت جسمی، سلامت روحی و روانی و کنترل داشتن بر امور زندگی نشان می دهد که بر اساس یک خودارزیابی میانگین توانمندی در هر سه بعد از حد متوسط مقیاس اندازه‌گیری (مقدار ۳) بزرگتر است. میانگین‌های ۳/۷۸ و ۴/۱۶ به ترتیب برای سلامت جسمی، روحی و روانی نشان می دهند که در مجموع نمونه‌ی مورد مطالعه‌ی خود را به لحاظ سلامت روح و روان در وضعیت بهتری در مقایسه با سلامت جسمی می دانند. به همین ترتیب میانگین به دست آمده برای توانمندی نیز همین وضعیت را نشان می دهد. برآوردهای انجام شده برای پارامتر میانگین با استفاده از آزمون T تک نمونه‌ای و همچنین فواصل اطمینان ۹۵٪ نشان می دهند که کلیه میانگین‌های نمونه‌ای به دست آمده دارای تفاوت معنادار با مقدار ۳ (حد وسط مقیاس اندازه‌گیری) هستند.

جدول ۷: برخی شاخص‌های توصیفی و استنباطی برای مؤلفه‌های کیفیت اجتماعی و شاخص‌های آنها

استنباطی		توصیفی			شاخص‌ها
فاصله اطمینان ۹۵٪ برای پارامتر میانگین	تفاوت معنادار میانگین با حد وسط مقیاس	نما	انحراف معیار	میانگین پیراسته ۵٪	

کران بالا	کران پایین	Sig	آماره T					
۵/۱۴	۴/۷۲	۰/۰۰۰	-۵/۳۹	۵/۱۱	۲/۱۱	۴/۸۹	۴/۹۳	اعتماد اجتماعی مقیاس (۱ تا ۱۰)
۱/۹۰	۱/۷۸	۰/۰۰۰	-۵/۳۷	۲	۰/۵۹	۱/۸۰	۱/۸۴	فقدان تنش اجتماعی (مقیاس ۱ تا ۳)
۵/۱۲	۴/۷۱	۰/۰۰۰	-۵/۶۵	۶	۲/۰۶	۴/۸۹	۴/۹۲	همبستگی اجتماعی مقیاس (۱ تا ۱۰)
۲/۵۹	۲/۴۴	۰/۰۰۰	-۱۲/۴۸	۲/۶	۰/۷۵	۲/۴۶	۲/۵۱	تماس‌های اجتماعی مقیاس (۱ تا ۵)
۲/۶۵	۲/۴۸	۰/۰۰۰	-۹/۷۱	۲/۶	۰/۸۷	۲/۵۲	۲/۵۷	ارتباط با خانواده و فامیل مقیاس (۱ تا ۵)
۳/۸۵	۳/۷۳	۰/۰۰۰	۲۵/۵۰	۳/۸	۰/۶۲	۳/۷۹	۳/۷۹	مشارکت اجتماعی مقیاس (۱ تا ۵)
۲/۷۴	۲/۶۶	۰/۰۰۰	-۱۳/۷۰	۲/۵	۰/۴۲	۲/۶۷	۲/۷۰	ادغام یا شمول اجتماعی مقیاس (۱ تا ۵)
۳/۸۷	۳/۶۹	۰/۰۰	۱۷/۳۵	۴	۰/۸۹	۳/۸۱	۳/۷۸	سلامت جسمی در مجموع مقیاس (۱ تا ۵ با حد وسط ۳)
۴/۲۳	۳/۹۹	۰/۰۰	۱۳/۹۸	۵	۱/۶۳	۴/۲۹	۴/۱۶	سلامت روانی در مجموع مقیاس (۱ تا ۵ با حد وسط ۳)
۳/۹۰	۳/۷۸	۰/۰۰	۲۷/۶۶	۳/۷۵	۰/۶۱	۳/۸۵	۳/۸۴	کنترل بر امور زندگی مقیاس (۱ تا ۵ با حد وسط ۳)
۴	۳/۸۵	۰/۰۰	۲۳/۹۶	۴/۲۵	۰/۷۷	۳/۹۷	۳/۹۲	میزان توانمندی مقیاس ۱ تا ۵ با حد وسط ۳)

متغیر مستقل کیفیت اجتماعی

به منظور ارائه‌ی توصیفی دقیق از نمونه‌ی مورد مطالعه بر حسب کیفیت اجتماعی آنان،

این متغیر با ترکیبی از امنیت اجتماعی اقتصادی، همبستگی اجتماعی، توانمند سازی و ادغام اجتماعی تعریف گردید. ابتدا به منظور امکان ترکیب متغیرها به دلیل تفاوت در مقیاس‌های اندازه‌گیری، کلیه مقیاس‌ها به مقیاس استاندارد تبدیل گردید. سپس متوسط نمرات استاندارد برای هریک از پاسخگویان محاسبه شد. به این ترتیب هریک از پاسخگویان دارای نمره‌ای استاندارد گردید که در مجموع نشان می‌دهد او کیفیت اجتماعی خود را چگونه ارزیابی کرده است. با توجه به اینکه کلیه شاخص‌ها بر اساس نظر خود پاسخگویان اندازه‌گیری شده‌اند در نهایت این نمرات را می‌توان نوعی خودارزیابی دانست. با توجه به عملیاتی‌سازی دقیقی که برای هر یک از مفاهیم صورت گرفته است انتظار می‌رود که این نمرات تا حد قابل قبولی از دقت برخوردار باشند. نتایج نشان می‌دهد که اکثریت پاسخگویان را می‌توان در گروه افراد با کیفیت اجتماعی متوسط قرار داد. کمتر از یک پنجم در افراد با کیفیت اجتماعی پایین و نسبت کمتری در گروه افراد با کیفیت اجتماعی بالا طبقه‌بندی شده‌اند. فواصل اطمینان ۹۵٪ نشان می‌دهد که در جامعه‌ی آماری مورد مطالعه از حداقل ۶۰ تا حداکثر ۶۹ درصد را می‌توان در گروه افراد با کیفیت اجتماعی متوسط طبقه‌بندی کرد.

جدول ۸: توزیع نمونه‌ی مورد مطالعه بر حسب کیفیت اجتماعی در مجموع^{۳۲}

کیفیت اجتماعی	دامنه نمرات	تعداد	درصد معتبر	
			فاصله اطمینان ۹۵٪	درصد معتبر
پایین	-۵۱ و کمتر	۷۱	کران بالا ۲۲/۴٪	کران پایین ۱۴٪
متوسط	+۵۰ تا +۵۰	۲۵۳	۶۹٪	۵۹/۸٪
بالا	+۵۱ و بیشتر	۶۹	۲۱/۱٪	۱۴٪
مجموع		۳۹۳	۱۰۰	

آزمون تی تک نمونه‌ای نیز نشان می‌دهد که نه تنها در نمونه‌ی آماری که در جامعه‌ی آماری نیز در مجموع کیفیت اجتماعی را باید در حد متوسط ارزیابی کرد. عدم تفاوت معنادار میانگین نمونه‌ای با مقدار صفر یا حد وسط مقیاس تأییدکننده‌ی همین مطلب

^{۳۲} - ۶ نفر از نمونه‌ی مورد مطالعه به دلیل بدون پاسخ بودن برخی پرسش‌ها طبقه‌بندی نشدند.

است. بافت نگار ترسیم شده نیز یک توزیع نرمال با میانگین تقریباً صفر را نمایش می‌دهد.

جدول ۹: برخی شاخص‌های توصیفی و استنباطی برای سطح کیفیت اجتماعی در مجموع

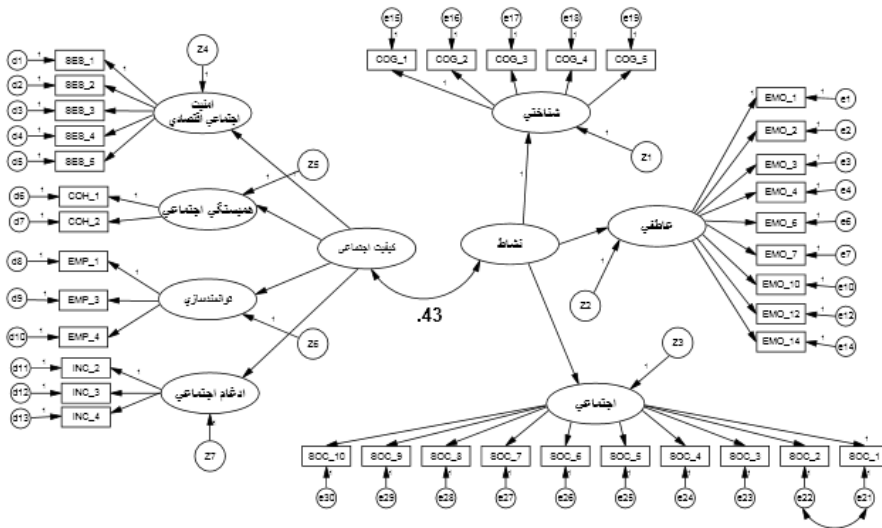
استنباطی				توصیفی				شاخص‌ها
فاصله اطمینان ۹۵٪ برای پارامتر میانگین		تفاوت معنادار میانگین با حد وسط مقیاس		نما	انحراف معیار	میانگین پیراسته ۵٪	میانگین	
کران بالا	کران پایین	Sig	آماره T					
+۰۰۵	-۰۰۵	۰/۹۷۵	-۰/۰۳۱	-۱/۳۳	۰/۵۳	-۰/۰۰۳	-۰/۰۰۱	کیفیت اجتماعی در مجموع بر روی یک مقیاس استاندارد

آزمون فرضیه‌ی اصلی تحقیق

مدل کلی رابطه‌ی کیفیت اجتماعی و نشاط عمومی

در نهایت به منظور آزمون این فرضیه که بین مؤلفه‌های کیفیت اجتماعی و نشاط اجتماعی رابطه وجود دارد در یک مدل واحد کیفیت اجتماعی بر مبنای مؤلفه‌های چهارگانه تشکیل دهنده آن تعریف و ضریب همبستگی بین دو سازه‌ی نظری یا متغیر پنهان بر مبنای مدل‌سازی معادله‌ی ساختاری برآورد گردید. نتایج به دست آمده حاکی از یک رابطه‌ی متوسط رو به بالا بین مؤلفه‌های کیفیت اجتماعی از یک سو و نشاط یا شادمانی از سوی دیگر است. ضریب به دست آمده برابر با ۰/۴۳ به لحاظ آماری معنادار است و با اطمینان ۹۵٪ می‌تواند صرفاً به دلیل خطاهای ناشی از نمونه‌گیری تصادفی باشد.

شاخص‌های آماری ارزیابی کلیت مدل نیز نشان می‌دهند که برآورد انجام شده بر مبنای مدل‌های اندازه‌گیری و ساختاری تدوین شده قابل اعتماد است و می‌توان انتظار داشت که چنین نتیجه‌ای نه تنها در نمونه‌ی آماری مورد مطالعه بلکه در جامعه‌ی آماری نیز صادق باشد. مقادیر گزارش شده در جدول ۱۰ علاوه بر معناداری ضریب به دست آمده، قابل قبول بودن شاخص‌های برازش داده به مدل را نشان می‌دهند.

نمودار ۲: مدل معادله ساختاری برای بررسی رابطه‌ی مؤلفه‌های کیفیت اجتماعی و نشاط یا شادمانی

جدول ۱۰: برآورد استاندارد و غیراستاندارد پارامترهای اصلی در مدل برای بررسی رابطه‌ی کیفیت

اجتماعی و نشاط یا شادمانی در مجموع و شاخص‌های ارزیابی مدل

سطح معناداری Sig	نسبت بحرانی C.R.	برآورد Estimation		متغیر	مسیر Path	متغیر
		استاندارد Standardized	غیراستاندارد Unstandardized			
۰/۰۳۷	۲/۰۹۰	۰/۴۳۲	۰/۳۱۲	HAPP نشاط اجتماعی	↔	SQ کیفیت اجتماعی
شاخص‌های ارزیابی کیت مدل						
شاخص	کای اسکوتر نسبی CMIN/DF	درجه آزادی	شاخص برازش تطبیقی CFI	شاخص برازش تطبیقی مقتصد PCFI	ریشه دوم میانگین مربعات خطای برآورد RMSEA	هلتز Hoelter
مقدار	۳/۲۳۷	۶۱۵	۰/۸۹۱	۰/۶۴۴	۰/۰۶۹	۱۵۲

بحث و نتیجه‌گیری

میانگین‌های محاسبه شده برای ابعاد سه‌گانه نشاط شامل اجتماعی، عاطفی و شناختی نشان می‌دهد که سطح نشاط یا شادمانی در نمونه‌ی مورد مطالعه در مجموع بالاتر از سطح متوسط (مقدار ۳/۵) است.. با این حال میانگین نشاط اجتماعی در مقایسه با نشاط

عاطفی و شناختی مقدار بالاتری را نشان می‌دهد. به همین ترتیب میانگین نشاط عاطفی نیز از نشاط شناختی بیشتر است. نمای توزیع برای ابعاد سه‌گانه‌ی نشاط نشان می‌دهد که نه تنها در نمونه‌ی آماری، که با اطمینان حداقل ۹۵٪ در جامعه‌ی آماری نیز نشاط در ابعاد اجتماعی و عاطفی از حد متوسط بالاتر و در بعد شناختی از حد متوسط پایین‌تر است. در نهایت میانگین نشاط در مجموع با مقدار $3/72$ نیز به طور معناداری از حد متوسط بالاتر است. در مجموع در جامعه آماری مورد مطالعه افراد نشاط خود را بالاتر از حد متوسط ارزیابی می‌کنند. نتایج همچنین نشان می‌دهند که نه تنها در نمونه‌ی آماری که در جامعه‌ی آماری نیز در مجموع، کیفیت اجتماعی در حد متوسط ارزیابی می‌شود. با آزمون این فرضیه که بین مؤلفه‌های کیفیت اجتماعی و نشاط اجتماعی رابطه وجود دارد؛ نتایج به دست آمده حاکی از یک رابطه‌ی متوسط رو به بالا بین مؤلفه‌های کیفیت اجتماعی از یک سو و نشاط یا شادمانی از سوی دیگر است. ضریب به دست آمده برابر با $0/43$ به لحاظ آماری معنادار است و با اطمینان ۹۵٪ می‌تواند صرفاً به دلیل خطاهای ناشی از نمونه‌گیری تصادفی باشد.

این مطالعه در ابعاد مختلف از جمله ابعاد سیاست‌گذاری، ذاتی و کاربردی و... می‌تواند دلالت‌ها و دستاوردهایی در پی داشته باشد.

در حیطه‌ی سیاست‌گذاری، یکی از فاکتورهایی که در تغییرات احتمالی در کیفیت اجتماعی و به تبع آن بر شادکامی تأثیرگذار است، مسأله‌ی سیاست‌های اجتماعی است. هدف سیاست‌گذاری‌های اجتماعی، بهبود رفاه انسان‌ها و نیز برآورده کردن نیازهای انسانی در باب آموزش، بهداشت، مسکن و تأمین اجتماعی است که در این مسیر تأثیرات گسترده‌ی اجتماعی و اقتصادی با خود به همراه می‌آورد. زمینه‌ی سیاست‌گذاری بر روی کیفیت اجتماعی و همچنین نشاط عمومی تأثیر می‌گذارد؛ علاوه بر این، این زمینه باعث می‌شود تا نیازهای مختلف فردی و اجتماعی در فرآیند سیاست‌گذاری دخیل باشد. ماهیت رفاه باید در محیط مؤسسات، فرآیندها و سیاست‌گذاری‌ها مورد توجه قرار گیرد. سیاست عمومی کیفیت اجتماعی شامل این موارد می‌شود: سیاست‌های اقتصادی که استقلال را فراهم می‌کند؛ سیاست‌های بازار کار که مسیر مشارکت را فراهم می‌نمایند؛ سیاست‌های اجتماعی که برای امنیت هویت فردی و ارتقای انسجام اجتماعی به کار برده می‌شوند؛ توانمندسازی (ناشی از سیاست‌های سلامت و تحصیلات و فرآیندهای

مشاوره‌ای) برای شکل‌دهی فضای فعالیت. کیفیت اجتماعی، مبنای نظری توسعه‌ی سیاست عمومی و اجرای آن را فراهم کرده و شناسایی سیاست‌های تأثیرگذار را امکان‌پذیر می‌نماید.

یکی از مهمترین راه‌های افزایش نشاط عمومی ساختار و فیزیک محیط اجتماعی می‌باشد. طراحی شهری به عنوان ساختاردهنده و شکل‌دهنده‌ی فضاهای شهری، مهمترین اثر را بر کالبد و ساختار محیط اجتماعی دارد؛ بنابراین این طراحی صحیح شهری با در نظر گرفتن مؤلفه‌های روح‌بخش (حیات‌بخش) و شادی‌آور می‌تواند نقش مؤثری را در ایجاد و یا ارتقای نشاط اجتماعی داشته باشد.

طراحی و انجام تحقیق حاضر از چندین جهت دارای اهمیت است: از حیث نظری^{۳۳}، نتایج و ترکیبات به دست آمده از این مطالعه می‌تواند به توسعه‌ی چارچوب‌های مفهومی و نظری در حوزه‌های کیفیت اجتماعی و ارتباط آنها با شادکامی منجر شود. از حیث ذاتی^{۳۴}، این مطالعه در حد امکان توانسته تصویری نسبتاً جامع از بدنه‌ی دانش موجود در این زمینه ارائه داده و خلأهای مطالعاتی و معرفت موجود در هر کدام از آنها را شناسایی و پیشنهاد نماید. از نظر اجرایی و کاربردی^{۳۵}، نتایج به دست آمده از این پژوهش می‌تواند در خدمت اهداف و فعالیت‌های معطوف به خط‌مشی‌گذاری، تعریف و اولویت‌بندی موضوعات، برنامه‌ریزی و مداخله ابعاد اجتماعی و فرهنگی نشاط عمومی شهروندان اردبیلی قرار گیرد و در نهایت به حل مسائل و نابسامانی‌های اجتماعی و فرهنگی شهر اردبیل کمک کند. با توجه به اینکه «در حال حاضر امرشادکامی یکی از مؤثرترین عوامل پویایی جامعه بوده و یکی از شاخص‌های آن، توزیع عادلانه‌ی سلامت در اجتماع است و نیز با در نظر گرفتن این واقعیت که دست کم ۵۰٪ عوامل مؤثر بر سلامت، عوامل اجتماعی هستند که در کشور ما تا به حال توجه لازم به این عوامل مبذول نشده است» (مرندی، ۱۳۸۷) اهمیت پرداختن به چنین موضوعی، به لحاظ اجرایی و کاربردی، بیش از پیش مشخص می‌گردد. وانگهی، استراتژی‌ها و تجربیات این مطالعه می‌تواند در دیگر کلان‌شهرها و مناطق کشور و همین‌طور در دیگر حوزه‌ها یا حیطه‌های زندگی شهری اردبیل و دیگر شهرها نیز به کار گرفته شود.

1. Theoretically
2. Substantively
3. Functionally

پژوهش‌های آتی

با اتکا بر مطالعات پژوهشی گردآوری شده می‌توان اذعان کرد که بضاعت بدنه‌ی دانش و پیشینه‌ی پژوهشی در کشور در حیطه‌ی «نشاط عمومی» با رویکرد جامعه‌شناختی بسیار ضعیف و لاغر است. چنین مطالعه‌ای در مورد شهر اردبیل که اصلاً وجود ندارد و اگر هم وجود دارد محقق از وجود آن بی‌خبر است. مطالعات نشان‌دهنده‌ی این است که گویا شکاف و فاصله‌ی میان وضعیت جامعه و مراکز علمی و دانشگاهی ما از یک سو و نهادها و دستگاه‌های متولی امور اجتماعی و فرهنگی کشور است، زیرا این مطالعات پژوهشی حاکی از آن است که برنامه‌ی مطالعاتی جامع و فراگیری به منظور تداوم این مطالعات وجود ندارد. در واقع، مطالعات برنامه‌محور و حتی اجتماع‌محور نیستند. اگر علاقه‌ی شخصی دانشجویان و پژوهشگران نبود ممکن بود همین اندک مطالعات هم در کشور جامعه‌ی عمل به خود نپوشند.

به علاوه، این مطالعات کم‌تر مداخله‌محور هستند و بیش‌تر جنبه‌ی بنیادی و نظری دارند. با نگاهی به مطالعات متوجه می‌شویم مراکز می‌شود که پژوهش‌ها را انجام داده‌اند، بیش‌تر مراکز علمی و دانشگاهی بوده و در قالب پژوهش‌های دانشجویی و با بودجه و حمایت مالی ناچیزی تحقق یافته‌اند. نگاهی به بدنه‌ی دانش و پیشینه‌ی موجود هم‌چنین نشان می‌دهد که در کم‌تر مطالعه یا پژوهشی ردپا و یا اثری از سازمان‌ها و مراکز اجرایی و سیاست‌گذاری کشور دیده می‌شود، این در حالی است که این سازمان‌ها یا مراکز دارای رسالتی ملی هستند. به تعبیر بهتر، مراکز و سازمان‌هایی که می‌توانند در امر برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری در امر نشاط عمومی دخیل باشند، نظیر سازمان آموزش و پرورش، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت ارشاد و تبلیغات اسلامی و سایر سازمان‌ها و گروه‌های ذی‌نفع، جایشان در این طراحی و اجرای مطالعات پژوهشی بسیار خالی است؛ بنابر این پژوهش‌های آتی باید هم برنامه‌محور باشند هم مداخله‌محور.

از سوی دیگر محقق در خلال تحقیق متوجه شد که با پژوهش کمی نمی‌توان برخی از شاخص‌های متغیرهای مورد بررسی را با دقت سنجید. یک کار پژوهشی کیفی در کنار کار کمی می‌تواند صحت اطلاعات را بسیار افزایش دهد؛ بنابر این پژوهش‌های آتی باید به صورت ترکیبی و تلفیقی از پژوهش‌های کیفی و کمی با هم باشد.

سخن پایانی

نگاهی به بدنه‌ی دانش و پیشینه‌ی موجود درباره‌ی ابعاد و تعیین‌کننده‌های اجتماعی نشاط در ایران نشان می‌دهد که بضاعت دانشی کشور در این رابطه بسیار لاغر و ناکافی بوده و مستلزم تدوین یک ماتریس جامع پژوهشی یا طراحی یک نقشه‌ی راه جامع برای نظام مراقبت‌های رفاهی کشور، با اتخاذ رویکرد «تعیین‌کننده‌های اجتماعی شادکامی» است. هدف غایی از تدوین چنین ماتریس‌های جامع پژوهشی می‌تواند نیل به یک چارچوب مفهومی علم‌محور^{۳۶} برای سیاست‌گذاری و مداخله در امر شادابی شهروندان اردبیلی و ارتقای سطح آن با توسل به تعیین‌کننده‌ها و همبسته‌های اجتماعی - فرهنگی شادکامی با رویکرد کیفیت اجتماعی باشد. در این ماتریس، هر قلمرو یا حیطه‌ای با توجه به مجموعه‌ی عوامل مؤثر بر شادکامی یا تعیین‌کننده‌ای که در پرتو مشاهدات تجربی مبتنی بر علم (علم‌محور) شناسایی و تعیین شده‌اند، وضع موجود، حلقه‌های مفقوده و کوشش‌های علمی آتی را ترسیم و تعریف می‌نمایند.

منابع

- آل یاسین، م. (۱۳۸۰). شادی و نشاط در محیط مدرسه، تربیت، شماره ۱: ۱-۱۴
- آرجیل، م. (۱۳۸۶). روانشناسی شاد، ترجمه‌ی م. گوهری انارکی و همکاران، اصفهان: انتشارات جهاد دانشگاهی.
- آزموده، پ. (۱۳۸۲). رابطه‌ی جهت‌گیری مذهبی با سرسختی و شادکامی دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی.
- آیزنگ، مایکل. (۱۳۷۸). روانشناسی شادی، ترجمه‌ی م. فیروزیخت و خ. بیگی، تهران: انتشارات بدر.
- چلپی، م. و موسوی، م. (۱۳۸۸). بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر شادمانی در سطوح خرد و کلان، مجله‌ی جامعه‌شناسی ایران، (۲ و ۱) ۹.
- ربانی، ع.، ربانی، ر.، گنجی، م. (۱۳۹۰). رویکردی جامعه‌شناختی به احساس شادمانی سرپرستان خانوار در شهر اصفهان. مسائل اجتماعی ایران، (۱) ۲.
- روحانی، ع.، و ابوطالبی، ح. (۱۳۸۸). فصلنامه‌ی تازه‌های روانشناسی صنعتی، (۱) ۱.
- شریفی، خ.، سوکی، ز.، تقریبی، ز.، و اکبری، ح. (۱۳۸۹). وضعیت نشاط و عوامل مرتبط با آن در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کاشان، طی سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵. فصلنامه‌ی علمی پژوهشی فیض، (۱) ۱۴.
- ظهور، ع.، و فکری، ع. (۱۳۸۲). وضعیت شادابی دانشجویان دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ایران، ارمغان دانش، (۳۰) ۸.
- علیپور، ا.، نوربالا، ا.، اژه‌ای، ج.، و مطیعان، ح. (۱۳۷۹). شادکامی و عملکرد ایمنی بدن. مجله‌ی روانشناسی، (۳) ۴.
- منتظری و همکاران. (۱۳۹۱). میزان شادکامی مردم ایران و عوامل مؤثر بر آن: سلامت از دیدگاه مردم ایران.
- نشاط دوست، ح.، کلانتری، م.، مهربانی، ح.، پالاهنگ، ح.، نوری، ن.، و سلطانی، ا. (۱۳۸۸). تعیین عوامل مؤثر در شادکامی کارکنان فولاد مبارکه، مجله‌ی علمی کاربردی، اصفهان: سال بیستم، شماره پیاپی ۳۳.
- میرشاه جعفری، ا.، عابدی، م.، و دریکوندی، ه. (۱۳۸۱). شادمانی و عوامل مؤثر بر آن.

تازه‌های علوم‌شناختی، (۳) ۴.

- و دادهیر، ا.، و ساداتی، م. (۱۳۹۰). سلامت در زندگی اجتماعی - فرهنگی شهر (بازنگری در آراء و مطالعات اجتماعی - فرهنگی مرتبط با سلامت در کلان شهر تهران)، تهران: انتشارات جامعه و فرهنگ.

- هزارجریبی، ج.، و آستین فشان، پ. (۱۳۸۸). بررسی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی (با تأکید بر استان تهران)، *مجله‌ی علمی پژوهشی دانشگاه اصفهان*، سال بیستم، شماره‌ی پیاپی، ۳۳.

- Abbott, P., & Wallace, C. (2012). Social Quality: A Way to Measure the Quality of Society. *Soc Indic Res*, 108:153-167.
- Abbott, P., Wallace, C., Sapsford, R. (2011). Surviving the Transformation: Social Quality in Central Asia and the Caucuses, *Journal of Happiness Studies*, 12, 199-223.
- Abbott, P., & Wallace, C. (2010). Explaining economic and social transformations in Post-Soviet Russia, Ukraine and Belarus: The social quality approach. *European Societies*, 12(5), 653-674.
- Adler, M.G., & Fagley, N.S. (2005). Appreciation: Individual differences infinding value and meaning as a unique predictor of subjective well-being. *Journal of personality*, 73, 412-425.
- Alvarado, K.A. (1995). The relation ship of religious variable to death depression and death anxiety. *Clinical Psychology*, 51(2), 2002-2004.
- Argyle, M. (2001). *The Psychology of Happiness* (2nd ed). London, Routledge.
- Argyle, M., Martin, M., & Crossland, J. (1989). Happiness as a function of personality and social encounters, *In: Forgas, J.P., & Innes, J.M. (Eds.), Recent advances in social psychology: An international perspective, North Holland: Elsevier.*
- Argyle, M., Martin, M., & Crosslad, J.(1989). Happiness as a function of personality and social encounters. *In: Forgas, J.P., & Innes, J.M. (Eds), Recent advances in social psychology: an international perspective (pp. 189- 203). Amsterdam, the Netherlands: Elsevier science Ltd.*
- Bandura, A. (1977). Self - efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84,191-215.
- Carr, A. (2004). *Positive Psychology: The Science of Happiness and Human Strengths* Hove, NY, Brunner - Routledge.
- Dickey, M.T. (1999). *The pursuit of happiness*. <http://www.Dickey.Org/happy.Htm>.
- Diener, E., Suh, E.M., Lucas, R.E., & Smith, H. L.(1999). Subjective well-being three decades of well-being. *Psychological Bulletin*, 125(2), 276-302.

- Diener, E., Suh, E., & Oishi, S. (1997). Recent findings on subjective well-being. *Indian Journal of Clinical Psychology*, 24, 25-41.
- Diener, E. and Suh, E.M. (1997). Measuring Quality of Economic Life, *Social Indicators Research*, 40: 189-216.
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychology Bulletin*, 95, 542-575.
- Dolan, P., Peasgood, T., & White, M. (2007). Do we really know what makes us happy? A review of the economic literature on the factors associated with subjective well-being, *Journal of Economic Psychology*, Available on the WWW.weinedrit.com, 1-29.
- Haller, H., & Hadler, M. (2006). How Social Relations and Structures Can Produce Happiness and Unhappiness: An International and Comparative Analysis, *Social Indicators Research*, 75, 169-216.
- Han, S., Kim, H., Lee, E., & Lee, H. (2012). *The Contextual and Compositional Associations of Social Capital and Subjective Happiness: A Multilevel Analysis from Seoul*, South Korea. *J Happiness Stud*.
- Hills, P., Argyle, M. (1998). Musical and religious experiences and their relationship to happiness. *Personality and Individual Differences*, 25, 523-535.
- Huppke, R.W. (2001). *Study finds community work linked to happiness*. [Http://archive.Nandotimes/0.2107,50004587722-500698037-50374788-0,00. Html? Printe](http://archive.nandotimes/0.2107,50004587722-500698037-50374788-0,00.html?Printe).
- Kaldor, P. (1994). *Winds of change*. Homebush West, NSW: Anzea.
- Lockwood, D. (1992). *Solidarity and schism: The problem of disorder in Durkheimian and Marxist sociology*. Oxford and New York: Oxford University Press.
- Minkov, M. (2009). Predictors of Differences in Subjective Well-Being Across 97 Nations. *Cross-Culthral Research*. No.2, 152-179.
- Murray, G. (1984). *Losing ground: American social policy 1950-1980*, New York, Basic Books.
- Myers, D.G. (2001). *Psychology*, 6th Ed, New York, Worth Publishing.
- Myers, D.G., & Diener, E. (1995). Who Is Happy?, *Psychological Science*, 6, 10-19.
- Myers, D.G. (2000). The Friends and Faith of Happy people, *American Psychologist*, 55(1), 56-57.
- Noll, H. (2000). *Social indicators and social reporting: the international experience*, <http://www.ccsd.ca/noll1.html>, accessed 17.05.10
- Ott, J.C. (2011). Government and Happiness in 130 Nations: Good Governance fosters Higher Level and More Equality of Happiness. *Social Indicators Research*, 102, 3-22
- Richardson, D., Hoelscher, P., & Bradshaw, J. (2008). Child well-being in Central and Eastern European Countries and the Commonwealth of Independent States. *Child Indicators Research*, 1, 211-250.

- Seligman, M. (2000). *Authentic happiness: Using the new positive psychology to realize your potential. for lasting fulfillment*. New York, Free press.
- Tait, M., & Padgett, M.Y. (1989). Job and life satisfaction: A reevaluation of the strength of the relationship and gender effects as a function of the date of the study, *Journal of Applied Psychology*, 74(3), 502-507.
- Valois, R.F., Zulling, K.J., Huebner, E.S., & Drane, J.W. (2004). Physical Activity Behaviours and Perceived Life Satisfaction Among Public High School Adolescents, *Journal of School Health*, Vol.74.
- Veenhoven, R. (1988). The utility of happiness. *Social Indicators Research*, 20, 254-333.
- Walker, A., Maesen, V. (2003). Social Quality and Quality of Life. *Paper for ESPA-NET Conference, Copenhagen 13-15 November*.
- Yuan H., & Golpelwar, M. (2012). Is Social Quality Related to Subjective Well-Being in Shanghai? An Analysis of Economic and Social Structural Factors. *Development and Society*, 41(1), 31-50.
- Zuckerman, M. (1979). *Sensation seeking*. Hillsdale, NJ, Erlbaum.

Archive of SID